

13. Горбань О.М. Системний аналіз та проектування комп'ютерних інформаційних систем: навч. посіб. Запоріжжя: Класичний приватний ун-т, 2012. 292 с.
14. Козловський А.В., Паночишин Ю.М., Погріщук Б.В. Комп'ютерна техніка та інформаційні технології: навч. посібн. для студ. вищ. навч. закладів; 2-е вид., стереотип. Київ: Знання, 2012. 463 с.

Аннотація. В статье показано, что для получения качественных оценок социально-экономической безопасности региона необходимы выполнение заданных требований и соблюдение принципов оценивания, что требует создания предпосылок оценивания. Представлены предпосылки оценивания социально-экономической безопасности региона. Особенное внимание в рассмотренных предпосылках уделено требованиям к ее оценкам и использованию в качестве оценочного инструмента оценочной модели. Показано, что в интерпретации результирующих и промежуточных показателей оценочной модели необходимо не ограничиваться формальными правилами, а учитывать обстоятельства, в которых находится регион (или будет находиться, если идет речь о прогнозных оценках).

Ключевые слова: регион, социально-экономическая безопасность, оценивание, требования, принципы, предпосылки, оценочная модель, идентификация.

Summary. It is shown in the thesis that required condition for obtaining qualitative evaluations of social economical security of the region is satisfying some demands and following principles of evaluating. This causes to making preconditions of evaluating. Preconditions of evaluating social-economical security of the region are considered. Special attention in considered preconditions is paid to requirements to evaluations and using evaluating model as evaluating instrument. It is shown that it is necessary not to be limited in interpreting final and intermediate indicators of evaluating model by formal rules, but to take into account circumstances of region functioning (past or future if predictive evaluations are meant)

Key words: region, social-economical security, evaluating, demands, principles, preconditions, evaluating model, identification.

УДК 330.113.2

Васюник Т. І.

*аспірант кафедри теоретичної та прикладної економіки
Львівського торговельно-економічного університету*

Vasyunyk T. I.

*post-graduate student of the Department
of Theoretical and Applied Economics
Lviv Trade and Economic University*

АМОРТИЗАЦІЙНИЙ СКЛАДНИК У СИСТЕМІ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

DEPRECIATION COMPONENT IN THE SYSTEM OF FIXED CAPITAL REPRODUCTION IN THE FOREIGN COUNTRIES

Анотація. У статті досліджується роль і значення амортизації в процесі відтворення основного капіталу в зарубіжних країнах. Доведено, що в зарубіжних країнах існує тісний взаємозв'язок між наявністю власних коштів підприємств для фінансування інвестицій в основний капітал та їх інвестиційною та інноваційною активністю. Зроблено висновок, що амортизаційна політика в зарубіжних країнах проводиться для підвищення діяльності компаній, більш повного врахування вимог науково-технічного прогресу, своєчасної заміни застарілого основного капіталу.

Ключові слова: основний капітал, амортизація, інвестиції в основний капітал, відтворення основного капіталу, амортизаційна політика.

Постановка проблеми. У сучасних умовах відтворення основного капіталу відбувається надзвичайно повільними темпами, це призвело до того, що вітчизняна економіка є однією з технологічно відсталих економік світу. Важливу роль у цьому відіграє амортизаційна політика як складник податкової.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження теоретичних і практичних аспектів впливу амортизаційної політики на відтворення основного капіталу здійснили такі вчені, як: Д. Аксьонов [1], В. Белов [2], В. Бойко [13], А. Волков [4], Р. Гречухин

[5], О. Дугаєнко [6], О. Кундицький [7], Г. Курбанов [8], М. Соколов [9; 10], А. Соломко [11] та ін.

Мета статті полягає в аналізі ролі та значення амортизаційної політики в процесі відтворення основного капіталу. Для досягнення мети необхідно проаналізувати зарубіжний досвід проведення амортизаційної політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливою складовою частиною податкової політики є амортизаційна політика, яка являє собою складний еволюційний процес, який усіляко посилює свій вплив як на розвиток економіки загалом, так і на відтворення основного капі-

талу зокрема. Це передусім пов'язано з тим, що амортизаційні відрахування «перебувають у постійному русі і можуть слугувати для того, щоб розширити підприємство або вдосконалити машини для підвищення їхньої ефективності» [9, с. 44]. Це підтверджує й економічна статистика зарубіжних країн, де зростання частки амортизаційних відрахувань в інвестиційній діяльності випереджає її ріст по відношенню до ВВП і вартості основних фондів. Так, якщо для середини ХХ ст. було характерним, що частка амортизаційних відрахувань у загальних інвестиціях розвинених країн становила всього 25–30%, то нині вона стабільно тримається на рівні 70–80%. І навпаки, частка прибутку в загальних інвестиціях зменшилася з 50% до 5–10%, а позикових коштів – з 25–30% до 12–15%. Такі зміни в структурі джерел фінансування капітальних вкладень ефективно стимулювали економічний розвиток, а амортизаційні відрахування в силу свого цільового характеру та через домінування в інвестиціях стали потужним регулятором відтворення основного капіталу та інструментом регулювання інноваційно-інвестиційної діяльності та модернізації економіки. Підсумовуючи вищесказане, хочемо наголосити, що амортизаційні відрахування виступають одним із власних джерел підприємства з фінансування придбання додаткових засобів праці, що забезпечує розширене відтворення основного капіталу й є основою для зростання валового внутрішнього продукту держави.

У зарубіжних країнах існує тісний взаємозв'язок між наявністю власних коштів підприємств для фінансування інвестицій в основний капітал та їх інвестиційною та інноваційною активністю. У найбільш розвинених країнах існує теорія самофінансування. Відповідно до неї, для фінансування інвестицій підприємства основними джерелами власних коштів є чистий нерозподілений прибуток та амортизаційні відрахування. Одним із найважливіших механізмів нарощування самофінансування є вдосконалення державної політики за рахунок раціонального використання прискореної амортизації.

Для підтвердження цих слів хочемо звернутися до досвіду США, де, за даними економістів, частка амортизаційних відрахувань становить до 90% у загальній структурі інвестицій [1, с. 66]. На нашу думку, така ситуація пояснюється тим, що починаючи з 50-х років ХХ ст. урядова амортизаційна політика спрямована на стимулювання малих і середніх підприємств використовувати амортизацію як джерело фінансування відтворення основного капіталу. Так, результатом проведення амортизаційної реформи 1962 р. стало скорочення термінів використання основних засобів на 30–40% [10]. За свідченням американських економістів, це стало однією з передумов подальшого економічного і технологічного процвітання країни, оскільки застаріла, але використовувана техніка вибула, що дало змогу більш високими темпами впроваджувати у виробництво досягнення науково-технічного прогресу. Це підтверджує амортизаційна реформа 2002 р., метою якої стало інноваційно-інвестиційне стимулювання малого й середнього бізнесу для розширеного відтворення основного капіталу. Вплив фінансово-економічної кризи змусив уряд США прийняти закон «Американський акт відновлення та реінвестицій 2009», відповідно до якого корпоративному сектору дозволено у перший рік списувати у вигляді амортизаційних відрахувань 50% вартості придбаного обладнання, а малому і середньому бізнесу – всі 100% [12]. На думку американських урядовців, цей закон має бути спрямований на стимулювання інвестиційної діяльності. Крім того, у США широко застосовується прискорена амортизація з терміном у п'ять років

для обладнання та приладів, що використовуються для НДДКР, із терміном служби більше чотирьох і менше десяти років.

Практика використання прискореної амортизації для стимулювання відтворення основного капіталу поширена і в інших країнах. Так, у Великобританії компаніям надаються пільги у вигляді норм прискореної амортизації відносно придбаних основних засобів, що використовуються в інноваційній діяльності. Застосовується ставка 100% амортизаційних відрахувань за перший рік використання щодо інвестицій в інноваційну діяльність, інформаційно-комунікаційні технології (програмне забезпечення, комп'ютери, мобільний зв'язок, Інтернет-технології), енергозберігаючі обладнання та технології, обладнання для економії води. Ставка 40% за перший рік використання застосовується у разі інвестицій у заводи і машинне устаткування для малих і середніх підприємств. Зазначимо, що у Великобританії термін амортизації для деяких видів обладнання варіюється від трьох-чотирьох років до восьми місяців. При цьому фактичні терміни служби цього обладнання ще в 1982 р. становили у США – 14 років, в Англії – 12 років.

В Японії система прискореної амортизації введена для компаній, що застосовують енергозберігаюче обладнання або обладнання, яке сприяє ефективному використанню ресурсів і не шкодить навколишньому середовищу. Норми прискореної амортизації становлять від 10 до 50% [2, с. 20]. Також законодавство Японії передбачає три способи нарахування амортизації: рівномірний, зменшуваний залишку і виробничий, причому останній спосіб застосовується для устаткування, яке використовується у добувній промисловості.

Деякі особливості нарахування амортизації можна спостерігати й у Франції. Так, зокрема, амортизація нараховується по всіх трьох основних групах об'єктів основних засобів із диференціацією норм амортизації залежно від групи: перша група – будівельні об'єкти з річною нормою амортизації від 1 до 10%; друга група – обладнання й інструмент – від 5 до 25%; третя група – споруди – від 5 до 10% [6, с. 11]. Щодо прискореної амортизації, то тут вона застосовується із середини ХХ ст. в окремих галузях для підвищення їх конкурентоспроможності. Режим прискореного списання поширюється, зокрема, на устаткування, що забезпечує вирішення проблем енергозбереження, екології, інформатики та ін. Так, зокрема, комп'ютери дозволено повністю амортизувати протягом одного року [13]. Особливістю французької амортизаційної політики є значний досвід урахування інфляції. Це простежується за веденням інфляційних коефіцієнтів, коли відбувається перерахунок початкової вартості основного капіталу, що, своєю чергою, дає змогу акумулювати достатню кількість коштів, необхідних для заміни повністю амортизованого основного засобу. Також для стимулювання прогресивних структурних змін в економіці використовується метод депресивної амортизації. Суть цього методу полягає у тому, що амортизаційні відрахування передбачаються з дати купівлі об'єкта, але лише для тих об'єктів основних засобів, які куплені після 1 січня 1960 р. і мають термін використання більше трьох років, тоді як регресивні – з дати введення об'єкта в експлуатацію [13].

Широкого застосування прискорена амортизація набула й у Німеччині, де спеціальні норми амортизаційних відрахувань застосовуються до всіх інвестицій, спрямованих на створення нових робочих місць, охорону навколишнього середовища, випуск технічно передової продукції, експортне постачання. Законодавством країни передбачено чіткі методи та норми амортизації. Базовим

уважається первинний лінійний метод рівномірних списань. Найчастіше використовують метод допущення до перших років експлуатації різко підвищених відносно лінійного методу норм амортизації, а пізніше – різко знижених норм для наступних років. Так, списання вартості основних фондів здійснюється за три роки: 50% – у перший, 30% – у другий і 20% – у третій рік. Дозволяється потрійне збільшення щорічних норм амортизації в перші декілька років для окремих галузей економіки, наприклад для суден, літаків, житлового фонду, шпиталів, а в східнонімецьких землях – для всіх основних фондів [5, с. 12].

Значною гнучкістю вирізняються норми амортизаційних відрахувань в Італії, оскільки вони встановлюються швидше для загальних груп устаткування, ніж для окремих машин. Амортизаційна премія становить у перший рік служби 10% від первісної вартості основного засобу.

У Швеції амортизаційна політика – одна з найбільш вільніших. Так, до 1955 р. підприємствам дозволялося списувати вартість машин та обладнання на власний розсуд уже в перший рік експлуатації. Нині дозволяється списувати в перший рік не більше 30%, а щорічні списання не можуть бути нижче 20% вартості устаткування, тобто вартість машин та обладнання повинна бути повністю списана протягом п'яти років. У кінці року кожен платник податків може сам вибрати варіант, що дає змогу списати більший обсяг амортизації в даному році. У низці випадків у перші роки освоєння нової техніки застосовується низька норма амортизації, а потім вона різко зростає. Зокрема, для обладнання з терміном використання до трьох років нараховується амортизація 100% у перший рік використання [4, с. 85].

Особливий метод нарахування амортизації використовується в Канаді, хоча система амортизації основного капіталу часто порівнюється з американською. Довгий час канадська система вважалася зразком для вирішення проблем амортизації саме через застосування способів прискореної амортизації. Введений у Канаді спосіб «системи кордонів» дав можливість підприємцям вибирати найбільш прийнятний термін служби основного капіталу у відповідних рамках максимально-мінімальних норм амортизаційних відрахувань. Класифікують об'єкти за 17-ма основними групами, у рамках яких річні норми амортизаційних відрахувань коливаються від 4 до 100% [3].

Податкове законодавство Канади допускає підвищення норм амортизації для різних класів основного капіталу: дозволяється списання будь-якої суми амортизації в межах установленої норми, в будь-якому році амортизаційного періоду. Це дає змогу підприємцю не здійснювати великих списань у період спаду господарської активності та зменшення доходу. Можливість обліку коливань рівня прибутків

надає гнучкість способу «системи кордонів». Для стимулювання переобладнання і модернізації канадської промисловості, для підвищення її конкурентоспроможності прийнято збільшення норми амортизації протягом першого року служби устаткування майже на 50% [8, с. 159].

На основі узагальнення світового досвіду можемо стверджувати, що доцільність застосування прискореної амортизації полягає у тому, що його можна порівняти з наданням безпроцентної позички на відтворення основного капіталу підприємства. Цей механізм можна пояснити так. У першій половині терміну експлуатації основного капіталу за рахунок збільшення амортизаційних відрахувань збільшується собівартість продукції, тим самим зменшується прибуток до оподаткування і, відповідно, податок на прибуток. Таким чином, у розпорядженні підприємства залишається більше коштів для фінансування процесів, пов'язаних із відтворенням основного капіталу, а застосування методу прискореної амортизації дає змогу швидше перенести на витрати підприємства знос устаткування. Особливої актуальності це набуває тоді, коли обладнання морально старіє швидше, ніж зноситься фізично. У цьому разі швидше створюється резерв для його заміни.

Щодо термінів застосування прискореної амортизації, то ми погоджуємося з думкою тих науковців, які вважають, що застосування прискореної амортизації в перші роки експлуатації основних фондів збільшує собівартість продукції. Однак перевага тут убачається в тому, що в перспективі це збільшення компенсується економією витрат на ремонт устаткування завдяки прискоренню темпів вибування застарілої та зношеної техніки. Збільшення норми амортизації обмежують терміни експлуатації техніки її службою до першого капітального ремонту, що дає змогу наблизитися до термінів морального старіння техніки. Вибування зношеної техніки в терміни до проведення капітального ремонту дає змогу повної економії на цьому ремонті. Потенційно розмір такої економії може становити до 2,5% загальної вартості основних фондів. Високий рівень капіталовіддачі основного капіталу дає змогу використовувати методи прискореної амортизації лише для нового обладнання або обладнання другої вікової групи. Прискорювати амортизацію основного капіталу, старішого за 10 років, може бути економічно не вигідно.

Висновки. На основі приведенного матеріалу можемо стверджувати, що амортизаційна політика в зарубіжних країнах проводиться для підвищення ефективності діяльності компаній, більш повного врахування вимог науково-технічного прогресу, своєчасної заміни застарілого основного капіталу підприємства.

Список використаних джерел:

1. Аксенов Д.В. Амортизационная политика как фактор активизации воспроизводства основных фондов. Горная промышленность. 2011. № 2(96). С. 66–78.
2. Белов В.Н. К вопросу о российской инновационной политике. Зарубежный опыт. Инновационная политика и инновационный бизнес в России: аналитический вестник. 2001. № 5(146). С. 16–27.
3. Бойко В.В., Руденко О.Н. Мировой опыт формирования амортизационной политики предприятий. Горный информационно-аналитический бюллетень. 2010. № 9. С. 241–243.
4. Волков А.М. Швеция: социально-экономическая модель. М.: Мысль, 1991. 188 с.
5. Гречухин Р. Разработка амортизационной политики предприятия. Вестник: Экономический еженедельник. 2003. № 5. С. 12–22.
6. Дугасенко Н.О. Основные направления повышения эффективности амортизационной политики в трансформационной экономике. Научный вестник Новосибирского государственного университета. 2011. № 27. С. 9–13.
7. Кундицький О.О. Вплив амортизаційної політики на відтворення фінансових ресурсів в економіці України. Науковий вісник Львівського університету. 2004. Вип. 14. С. 181–189.
8. Курбанов Г.Н. Амортизационная политика, формы и системы зарубежных стран. Актуальные вопросы экономических наук. 2013. № 31. С. 157–163.

9. Соколов М. Активізація амортизаційної політики як фактор економічного зростання Росії. Економіка України. 2011. № 12. С. 71–79.
10. Соколов М.М. Роль амортизації в накопленні. Економист. 2010. № 7. С. 36–58.
11. Соломко А.С. Засоби підвищення ефективності використання основних фондів підприємств суднобудівної галузі України в сучасних економічних умовах. Актуальні проблеми економіки. 2010. № 1. С. 164–174.
12. Реформа системы амортизации в США. URL: <http://www.forexprom.ru/ekonomika61.html>.
13. Степаненко Д.М. Методы реализации государственной инновационной политики в зарубежной практике. Творческий и научно-практический журнал Донского государственного технического университета. 2005. № 2(24). С. 238–245.

Аннотация. В статье исследованы роль и значение амортизации в процессе воспроизводства основного капитала в зарубежных странах. Доказано, что в зарубежных странах существует тесная взаимосвязь между наличием собственных средств предприятий для финансирования инвестиций в основной капитал и их инвестиционной и инновационной активностью. Сделан вывод о том, что амортизационная политика в зарубежных странах проводится для повышения деятельности компаний, более полного учета требований научно-технического прогресса, своевременной замены устаревшего основного капитала.

Ключевые слова: основной капитал, амортизация, инвестиции в основной капитал, воспроизводство основного капитала, амортизационная политика.

Summary. It is investigated in the article the role and value of depreciation in the process of reproduction of fixed capital in foreign countries. It is proved by the author that in foreign countries there are close relationship between the availability of own funds of enterprises to finance investment in fixed capital and their investment and innovation activity. It is concluded that depreciation policy in foreign countries is carried out in order to increase the activity of companies, to more fully take into account the requirements of scientific and technological progress, the timely replacement of outdated fixed capital.

Key words: fixed capital, depreciation, investment in fixed capital, reproduction of fixed capital, depreciation policy.

УДК 338.45: 339.5

Вітько Д. О.
*аспірант кафедри світового господарства
та міжнародних економічних відносин
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

Vitko D. O.
*PhD Student,
Kyiv Taras Shevchenko National University*

ДЕТЕРМІНАНТИ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

THE DETERMINANTS OF INTERNATIONAL COMPETIVENESS: THE CASE OF UKRAINIAN AGRICULTURAL ENTERPRISES

Анотація. У статті проаналізовано детермінанти міжнародної конкурентоспроможності українських аграрних компаній на міжнародних ринках. Виявлено, що найбільший вплив на експорт мають зовнішні чинники: експорт за попередній період, попит на міжнародних ринках. Сила впливу внутрішніх чинників на експорт виявилася порівняно меншою, хоча зниження ціни експортованої продукції на 1 дол. США здатне збільшити експорт на понад 500 тис. дол., а зростання продуктивності праці одного працівника на 1 тис. дол. – до зростання експорту на 11,7 млн. дол. Серед детермінантів міжнародної конкурентоспроможності компаній на рівні аналізу товарних позицій виявлено найбільший вплив для кукурудзи, пшениці, вівса, гречки.

Ключові слова: міжнародна конкурентоспроможність, аграрні підприємства, Україна, чинники, експорт.

Постановка проблеми. Україна є відкритою економікою і продовжує нарощувати частку експорту у ВВП, яка нині становить понад 50%. Цьогоріч уперше за період незалежності з'явилася національна експортна стратегія, де значна увага приділяється АПК, тому варто очікувати подальшого зростання експорту продукції українських аграрних підприємств.

Агропромислові підприємства протягом останнього десятиліття постійно збільшували свою частку в загальному національному експорті. З іншого боку, попри

останню девальвацію гривні існують товарні аграрні позиції, які не демонстрували зростання закордонних продажів. Така різноспрямована ситуація з українським аграрним експортом актуалізує питання міжнародної конкурентоспроможності сектору, продукції та окремих підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Попри те, що сама проблема конкурентоспроможності не є новою для наукової спільноти, а її дослідження мають широкий діапазон, донині не існує єдиного підходу до трактування